

TARİHSEL PERSPEKTİFTE KADIN VE SPOR

* ŞULE BİŞGİN
**HALİL BİŞGİN

ÖZET

İnsanların sevinç üzüntü korku heyecan gibi duygularını tınançlarını tabiatla birbiri ile olan ilişkilerini ifadeye kullandıkları vücut hareketlerinin daha anne karnında refleksler şeklinde oluştuğunu sonraları bazen yaşamın idamesi için bir zorunluluk bazen de içten gelen bir duygu gibi sergilediğimiz bilinçli ve bilinçsiz hareketlerimizin tümünü düşündüğümüzde; hareketlerinin insan hayatından çıkarılamayacağını yaşamın birinci gereklerinden olduğunu söyleye biliriz.

Hareket canlılığın tek belirtisi olduğu gibi vücut eğitiminde önde gelen gerekliliklerindendir.

İnsan oğlunun önceleri günlük yaşamın idamesi için kuralızsız yaptığı hareketleri, sonraları sosyal yaşantı içinde beğenilmek kuvvetini ispat etmek, kıyaslanmak, çevre ve arkadaş edinmek gibi amaçlarla belirli hareket sistemlerinin kuralları dahilinde uygulanması şekline dönüştürmüştü böylece sporlar doğmuştur.

Kadınlarda ve erkeklerde spor yapma amaçları farklıdır. Bayanlar genellikle vücut esnekliği gerektiren, estetik ve zarafete yönelik hareketleri müzik eşliğinde sergilemeyi tercih ederken; erkekler ise gücü ile rakibine üstünlük sağlayacağı güreş, boks gibi sporlar tercih etmişlerdir.

Tarihi süreç içerisinde toplumlar kadın erkek ayırmaksızın spora kimi zaman eşitlik yaşamın gereği olan beslene bilmek için avlanmak, kimi

* DPÜ Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Öğretim Göretmeni

** DPÜ Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Öğretim Göretmeni

zamanda savaşlarda güç elde etmek gibi amaçları ile yönlendirilmişlerdir.

Bazı dönemlerde ise toplumsal kurallar, örf, anane ve din kültürünün etkisi ile bayanların spor yapması hoş karşılanmamış hatta bazen yasaklanmıştır. Bu dönemlerde sadece erkekler spor yapma olanağına sahip olmuşlardır.

Bu çalışmada; kadın ve erkeklerin spora olan ilgilerini hangi spor branşlarını ne amaçla tercih ettiklerinin ve spor yapma olanaklarını ne derecede elde ettiklerini tarihi perspektifte mukayeseli olarak incelemesi amaçlanmıştır.

ABSTRACT

We can say that the body movements which are used for showing the feelings like happiness, sadness, fear and excitement, showing beliefs, relations between nature and other people, occur as reflexes before the people were born. When we think all of our conscious and unconscious behaviours, we can say that all of these behaviours are necessary for living and it is impossible to separate from human life.

Movements are the only sign of being alive. Also they have an importance in body education.

Before time human being did casual movements for continuing daily life. but afterwards, he did these for being liked, proving his power, being compared, getting friends, being the best etc. he applied these in proper movement systems with rules for different aims. Sports were born by this way.

Doing sports has different aims in men and women. Women usually prefer to show the movements which require flexibility and beauty with music. Men prefer the sports like wrestling and boxing which require having more powerful in front of rivals.

In history, societies gave importance to sports without separating (man-woman) for feeding, hunting, sometimes in wars or getting power. Even sometimes, doing sports was forbidden for women, because of social rules, traditions and religion. During those periods only men could have chance for doing sports.

In this study, we wanted to analyse the interests of men and women about sports branches, their purpose aims, and the stage of getting these within historical perspective comparatively.

I. TARİHİN İLK ÇAĞINDA CİNSİYET KÜLTÜRÜNÜN SPOR AÇISINDAN İNCELENMESİ

İnsan vücudunun belli amaçlar için eğitilmesi düşüncesi, insanlığın dünya üzerindeki varlığı kadar eskidir.¹

İlk çağlarda insanoğlu oldukça zor olan tabiat şartları altında ve çeşitli olaylar karşısında, hayatını devam ettirebilmek için koşmuş, kaçmış, kovalamış, avlanmış çeşitli fiziksel aktivitelerde bulunmuştur. Günlük yaşantısı içinde öyle zamanlar olmuş ki fiziksel performansının yetersiz olduğunu hissetmiş, bununla ilgili çeşitli hareketleri normal zamanlarda da tekrar ederek antrenman şekilleri oluşturmuştur.²

Önceleri kadın-erkek diye bir cinsiyet ayrımı olmadan hayatlarını devam ettirebilmek adına fertler çalışmış, hareketler geliştirmiştir. Sonra insanoğlu fiziksel yapı itibarıyla bayanın daha zayıf olduğunu görmüştür. Kabile düzenine geçen insan guruplarında cinsiyet ayrımı ve bu doğrultuda hareketlere yönelmeler başlamıştır.³

Erkekler kendilerinin özellikle avcılık, atıcılık, savunma amaçlı hareketler için sorumlu saymışlardır. Bayanlar ise estetikle ilgili olan ve daha kolay yapılabilecek, fazla fiziksel güç gerektirmeyen sporlarda daha başarılı olmuşlardır.

Yerleşik düzene geçen insanoğlu boş vakitlerini değerlendirmek için özel günlerde dini törenlerde ve yılın bazı dönemlerinde düzenledikleri şöenlerde sportif faaliyetler, gösteriler yapmışlardır.⁴⁻⁵

Gerek din amaçlı olsun gerek özel nedenlerle düzenleniyor olsun tören ve şöenlerde erkekler güç ve kuvvet ile birbirlerini yenebilmeyi, kendilerine duydukları güveni geliştirmeyi denerken, bayanlar esneklik ve artistik kabiliyet gerektiren jimnastik, paten, golf gibi spor branşları ile ilgilenmişler, müzik ve hareketin birleşmesiyle oluşan dans alanında çeşitli çalışmalar yapmışlar ve bunu sergilemeyi tercih etmişlerdir.⁶

Tarihin hemen hemen tüm evrelerinde, erkeklerde güçlü olma düşmanlarını yok etme, sevdiklerini koruma yönünde eğilim olduğunu bunlarla birlikte bayanlarda estetik olma vücut esnekliği sayesinde bir takım hareketlerde

¹ Hürmüz, Koç Kadın ve Spor, G.Ü.B.E.S.Y.O. Bed. Eğitimi ve Spor A.B.D. Yayınlanmamış Doktora Seminer Çalışması.

² Necla AARMANER, VD.Y.Y.'da İslim Kadınının Sosyal Durumuna Mukayeseli Bir Bakış

³ Fehmi İŞCAN, Türklerde Spor, M.E. Basımevi. Yayın No:55 ANKARA. 1998.

⁴ Yayınevi s:27 Mustafa, KETEN, Türkiye'de Spor, Polat Ofset Matbaacılık İSTANBUL, 1993

⁵ İbrahim, KAFESOĞLU, Türk Milli Kültürü Boğaziçi Yayınları İSTANBUL, 1996.

⁶ Mualla TÜRKÖNE, Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü. ARKANKARA, 1995.

başarı elde etme çalışmalarının yanı sıra çocukların eğitimi, aile düzeninin korunması gibi sorumlulukların olduğunu görmekteyiz.

Fertlerin spora yönelmesinde etken olan pek çok faktör vardır. Bunlar; hareket dürtüsü, performans gösterme arzusu, kendi kapasitesini gösterme ve kıyaslanma isteği saldırganlık duygusunu gösterme isteği, herhangi bir başarısızlığı telafi etme isteği başarılı olabilmek isteği, sosyal çevre oluşturma isteği, zevk duyduğu için spor yapma isteği şeklinde çeşitli başlıklarda incelenebilir.⁷

Spor branşlarının tercih konusunda ise,

Kendini isteklerini spor branşı ile ifade ediyor olma, o alanlarda başarılı olabileceğini düşünebilme, bireysel ilgi ve zevk, cinsiyet, yaş, çevresel faktörler (iklim, yaşanılan coğrafi bölge, ferdi etkilenebilecek olan aile ve yakın çevrenin yönlendirilmesi) spor branşlarını tercih etme konusunda etkili olmaktadır. Ayrıca yaşanılan dönemde toplumda ilgi duyulan spor ve sporlar spora yönlendirici etki olabilmektedir.⁸

II. İLK ÇAĞLARDA SOSYAL YAŞANTIDA KADIN VE ERKELERİN TOPLUMDAKİ STATÜSÜ VE BUNUN SPORA YÖNLENMEDE ETKİSİ

İlk insanlar cinsiyet farkı gözetmeksizin hayatlarını idare ettirebilmek uğruna çalışmalar yapmışlar ve çalışmalarda başarılı olabilmek gayreti göstermişlerdir. Bu devirlerde neslin devamını sağladığı için kadını toplumda özel bir yeri vardır. Bu mevkiden dolayı kadınlar korunur, çalıştırılmaz, iyi beslenir, istekleri gerçekleştirilirdi. Ailede anaerkil sistem görülürdü. Erkekler güçlü olma ailelerini koruma, onların yaşamlarının idamesi için çalışmakla yükümlü idiler. Bu dönemde erkeklerin avcılık, güreş, binicilik gibi sporlarla ilgilendiğini, bu alanda başarılı olabilmek için antrenman diyebileceğimiz hareket programları ile çalıştıklarını görmekteyiz. Oysa kadınlar bu çalışmalara katılmaz izleyici olarak desteklerlerdi.⁹

III. MİLLETLERİN VE FERTLERİN SPORA YÖNLENMELERİNE VE SPOR BRANŞLARINI TERCİH ETMELERİNE DİN KÜTÜRÜNÜN ETKİSİ

Yerleşik düzene geçilmesi ile birlikte ailede statüler değişmiş, toplumların benimsedikleri dinlerin etkileri ile ve yaşadıkları dönemde

⁷ Saat. KARAKÜÇÜK, Sporculanın Spor Yapma Amaçları ve Spora Yönlendirilmesinde Etken Olan Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.11. s:73 ANKARA, 1992.

⁸ Saat KARAKÜÇÜK, a.g.e, s:34

⁹ Mualla TÜRKÖNE; a.g.e., s:28

cerayan eden siyasi olaylarında, sosyal-kültürel etkileşimden dolayı toplumların tercih ettikleri spor branşlarında değişimler olmuştur. Bununla beraber aile içinde ve toplumda kadın ve erkeklerin rollerinde de değişimler olmuştur.¹⁰

IV. ÇEŞİTLİ TOPLUMLARDA KADININ AİLE İÇİNDEKİ YERİNE BAKTIĞIMIZDA İSE;

Eski toplumlarda Özellikle Hitit, Çin, Moğol ve Arap toplumlarında babanın otoritesine dayalı (pederşahi) aile sisteminde çok eşlilik hakimdi (poligami). Ailenin mirası ve yönetimi daima babadan oğla geçer, kız çocuklarına herhangi bir söz hakkı verilmezdi. Kadın zengin ve soylu bir aileden değil ise saygı görmez, bir ticarî meta gibi değerlendirilirdi. O ancak erkeğin malı olarak değer ifade ederdi. Hatta kadın Hindistan'da 19. yüzyıla kadar ölen eşinin ardında yakılmaktaydı. Eski Araplarda kız çocuklarının yüzkarası olduğu düşünülür, diri diri toprağa gömülürdü. Öylesi bir kültürün yaşadığı toplumlarda sportif faaliyetlerde kadınların yarışmacı olarak katılması şöyle bir dursun, yarışmaları yada gösterileri izlemesi söz konusu bile olamazdı. Öyle bir durum olduğu zaman o kadın toplum şerefine leke getirdiği gerekçesi ile toplumdan uzaklaştırılır ve ölüm ile cezalandırılır.¹¹

Babil'de meşhur Hammurabi Kanunları kadının toplumdaki yerini belirleyen hükümler taşıyordu. Buna göre tek eşlilik (monogami) esastı. Fakat zaman zaman çok eşliliğe de rastlanıyordu. Erkek ancak namusunu korumadığı takdirde eşini boşayabilirdi. Kadında eşinden haksızlık gördüğü takdirde onu terk etme hakkına sahipti.

Eski Yunan, Roma ve Sparta gibi toplumlarda da pederşahi bir aile düzeni vardı fakat çok eşlilik yasaktı. Bununla birlikte kadın ticareti de söz konusu idi. Kadınların sosyal yaşantıda, yönetimde, spor hayatında herhangi bir rolü fonksiyonu yoktu.

V. ESKİ TÜRKLERDE KADININ TOPLUMDAKİ STATÜSÜ VE SPORTİF FAALİYETLERDE YERİ

Eski Türklerde ise kadını durumu çağdaşlarına göre oldukça farklıydı. Aile düzeni pederşahi değil pederi idi. Toplumda tek evlilik esastı, ancak idareci zümreye mensup ailelerde çok evliliğe rastlanılmaktaydı. Yalnız sonraki hanımlar hiçbir zaman "katun" durumuna gelmezlerdi. Çocukları da yönetimi ele geçiremezdi. Katun daima hakamın yanında yer alır, hakan görevine gidince onun görevini yerine getirirdi.¹²

¹⁰ Atif KAHRAMAN, Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları, ANKARA,1995.

¹¹ Ziya KAZICI; İslâm Kültür ve Medeniyeti, TİMAŞ Yayınları, ANKARA, 1995.

¹² Mualla TÜRKÖNE a.g.e, s:29

Eski Türklerde sportif faaliyetlere baktığımızda bu dönemde özellikle atlı sporlar, binicilik, ok atıcılığı, at yarışları gibi denge sporlarının gelişmiş olduğunu, bu dönemde kadınlarla erkeklerle birlikte at yarışlarına katıldıklarını, çeşitli faaliyetlerde bulduklarını görmekteyiz.¹¹

VI. İSLAMİYET'TE KADIN VE SPOR

Eski Türklerin İslamiyet'i kabulü yerleşik hayata geçmeleri ile başlamıştır. İslamiyet döneminde, Türklerde spor anlayışı, İslam da cihat fikriyle birleşmiş sportif aktivitelere aynen devam edilmiştir.

İslamiyet'te kadının sosyal ve siyasi hayata katılımı konusunda açık hüküm bulunmamakla beraber, çeşitli sahalardaki faaliyetlerin hoş karşılandığı görülmektedir.¹⁴ Mesela Hz. Muhammet'in eşlerinin ve kızlarının savaşlarda mücahide olarak veya geri hizmetlerde görev aldıklarını biliyoruz.¹⁵ Hastalara bakma ve yardım amacıyla ilk kadın topluluğu bu devirde kurulmuştur. İslamiyet'in hakim din olarak kabul edildiği birçok toplumda kadın yöneticilere rastlamak mümkündür.

Türk devletlerinde İslamiyet'in kabulünden sonra sosyal yaşantı İslami kurallar çerçevesi dahilinde sürerken sporun bu dönemdeki gelişiminde herhangi bir gerileme görülmemiştir. Müslümanların yaşayış tarzlarını, spora bakış açısı, bu alanda çalışmalarına göre Türklerin İslamiyet'i kabulü hızlanmıştır.^{16>14}

İslami esaslara göre insan nefislerinin tatmin etmek için kendine uygun bir spor yapmasında dini bir engel yoktur. Kur'an-ı Kerim'de "sizde düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar her türlü kuvvet ve besilli atlar hazırlayın ki bununla Allah düşmanınızı ve kendi düşmanınızı, bundan başka sizin bilmeyip de Allah'ın bildiği diğer düşmanlarınızı korkmasınız. Allah'ın yolunda ne harcarsanız onun sevabı size eksiksiz ödenir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız". (Kur'an-ı Kerim, Elenfal:6ü)¹⁹

Yukarıdaki ayette kuvvetten maksat düşmana karşı üstünlük sağlayarak onu alt etmektir. İslamiyet spor vasıtasıyla üstün nitelikte sporcular yetiştirmekten ziyade dinamik beden ve olgunlaşmış ruh yapısına sahip sağlıklı insanlar yetiştirmeyi amaçlamıştır.²⁰

¹¹ Fuat KÖPRÜLÜ, Osmanlı Devletinin Kuruluşu, T.T.K. Yayınları, ANKARA, 1998.

¹² Şefika KURNAZ, Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını, M.E. Basımevi, İSTANBUL, 1992

¹³ Ahmet AĞAOGULLU, İslamiyet'le Kadın, Çev: H. A. Ediz, Yapımcı Ofset Matı, ANKARA, 1985.

¹⁴ Ahmet TURAN, İslamiyet'te Spor ve Önemi Diyanet İşi. Bnş. Yayınları, ANKARA, 1985

¹⁵ Yunus TOYGA, Türk Spor Tarihine Genel Bakış, G.S.G.M. Yayınları, ANKARA, 1990

¹⁶ Fehmi İŞCAN, Türklerde Spor, M.E. Basımevi Yayın No:55 ANKARA, 1998.

¹⁷ Kur'an-ı Kerim, Hazırlayan Ali Bucak El, Enfal Suresi 60, Ayet Cihan Neşriyat ve Matbaacılık 20 Ziya KAZICI, İslam Kültürü ve Medeniyeti. TİMAS Yayınları ANKARA 1995.

İslami dönemlerde kadınların tesettür anlayışına riayet ettiği ve kendisini görmemesi gereken gözlerden sakındığı sürece spor yapmasında bir sakınca olmadığı bu anlayış çerçevesinde birçok kadın sporunun Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) zamanında çeşitli spor branşlarının da (atletizm: koşu yarışları şeklinde, at yarışları ve zamanın spor aktivitelerinde) kendi aralarında yarıştıklarını görmekteyiz.²¹⁻²² Hz. Peygamberimiz (s.a.v.)'in eşi Hz. Ayşe'nin gönlünü hoş tutma ve ashabına örnek olmak için onunla kimsenin bulunmadığı bir yerde ve islami ölçüler içerisinde iki defa koşu yarışını yaptığını, birincisinde Hz. Ayşe'nin ikincisinde Hz. Peygamberimizin (s.a.v.) yarış kazandığı görülmektedir.^{23,24}

VII. OSMANLI DEVLETİNDE SOSYAL YAŞANTI İÇİNDE CİNSİYET KÜLTÜRÜ VE SPOR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı İmparatorluğunda kadının yerini ve durumunun saptanması onun tarihteki konumunu ilgili dönemin kendine özgü siyasi iktisadi ve toplumsal koşulların göz önünde Kılarak araştırmayı gerekli kıyor. Bundan sonra Osmanlılar devrinde başta şehirler olmak üzere kadınlarda çarşaf ve peçenin kıyafet olarak yaygınlaşması, giyim ve sokağa çıkma gibi bir takım davranışlar ülkenin her yanında belli kurallara bağlanmış, bu hususta fermanlar çıkarılmıştır.²⁵

Bu dönemde eğitime oldukça fazla önem verilmiş, devletin her anlamda gelişmesi, dünya devletleri arasında etkin bir mevkide olabilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Ekonomik sosyal, kültürel ve askeri alanda hedeflenen amaçlara ulaşma bilme için titiz ve planlı çalışma programları düzenlenmiştir.²⁶

Osmanlılar döneminde devleti askeri alanda güçlü tutmak amacıyla sarayda ve yeni çeriler arasında sportif faaliyetlere yer verilmiş, çeşitli yarışmalarda ve gösterilerde dereceye giren devrin başarılı sporcularına ödülleri verilmiş sporcular desteklenmiştir.²⁷ Devletin sınırlarını genişletmesiyle halk refah bir yaşantı sürmeye başlamıştır.²⁸

²¹ Tezer FAŞKIRAN, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadını Hakkında, Bakanlık Yayınları, İSTANBUL, 1973

²² Malis TÜRKÖNE, a.g.e. s:35

²³ Ahmet TURAN a.g.e. s:72

²⁴ İbrahim CANAN, Hz. Peygamberin Sünetinde Terbiye Diyanet İşleri Bşk. Yayınları, ANKARA, 1980.

²⁵ Şefika KURNAZ, Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını s:37 M.E. Basımevi, İSTANBUL, 1992

²⁶ Atıf KAHRAMAN, Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları, ANKARA, 1995

²⁷ Atıf KAİ İRAMAN, a.g.e.

²⁸ Fehmi İŞCAN, Türklerde Spor s:17 M.E. Basımevi Yayın No:55, ANKARA 1998

Özellikle duraklama ve gerileme döneminde ülkenin büyüklüğüne ve yenilmezliğine fazla güvenen yöneticiler döneminde dış devletlere düzenlenmiş seferlere önem verilmiş Osmanlı devletine bağlı olan ülkelere vergiler alınmamış saraydan ve halk arasında eğlence ön plana çıkmıştır. İşte bu dönemde artık düzenlenmeyen seferlere gitmeyen halk günlük yaşantılarının sürdürürken arta kalan boş vakitlerinde spora yönelmiş, ok atıcıları ile cirir ustaları halk arasından çıkmaya başlamış, sarayında bu sporcuları desteklemesiyle sporculara bir maaş bağlanmış ve spor bir meslek olarak yapılmaya başlanmıştır.²⁹

Bu dönemde kadınlarda yarışmalara izleyici olarak katılıyorlardı.³⁰ Osmanlı Devletinin yıkılmak üzere olduğu dönemlerde halk eğlenceye düşmüştür.³¹ Bu dönemde Boğaz kıyılarında yüzme yarışmaları ve kayıkla gezi turları düzenleniyor, bayanlarda erkeklerden ayrı zamanlarda boğaz kıyılarında rengarenk peştirmeleri yüzme faaliyetlerinde bulunuyorlardı.^{32,33}

VIII. TANZİMAT'AN CUMHURİYETE TOPLUMSAL DEĞİŞİM SÜRECİNDE SPOR

Kadının Tanzimat dan Cumhuriyete giden süre içinde mücadelesine, örgütlenmesine ve toplumda kazandığı statü ve haklarına göz atıldığında Tanzimat döneminde Osmanlı imparatorluğunda gerek sarayda, gerek halk arasında batıya hayranlık, o hayranlığın getirdiği modernleşme ve batılılaşma süreci toplumu etkilemekteydi. Yüzyıllık bir süreyi içeren bu dönem Tanzimat (1839), Meşrutiyet (1876) ve II. Meşrutiyet (1908) gibi, Osmanlı imparatorluğu ve onun mirasçısı Türkiye Cumhuriyeti için önemli tarihi dönemeçler aldığı bir dönemdir. Bu önemli gelişmelerin kadının yaşamında, sosyal durumunda, örgütlenme ve mücadelesinde yeni oluşumlarla yol açması kaçınılmazdı. Nitekim böyle de olmuştur.³⁴

1826'da Yeniçeri örgütünün ortadan kaldırılmasından sonra daha rahat bir biçimde sürdürülen "Batılılaşma" hareketi, Tanzimat'ın ilanı ile yeni bir aşmaya ulaşmıştı. Yönetimde yeni düzenlemeleri yapılamaması, yurttaşlar arasında eşit haklar ve ödevlerin tanımlanmasını amaçlayan bu aşamaya başlayan kadınlara önceki dönemlere kıyasla önemli sayılabilecek yeni haklar tanınmış ve kadının toplumdaki durumu tartışılmaya başlanmıştır. Örneğin 1858 tarihli arazi kanunu, kız evlatların babalarından kalan topraklar üzerinde erkek evlatlar gibi hakkına sahip olmaları ön görülmüştür. Kölelik

²⁹ Fehmi İŞCAN, a.g.e. s:21

³⁰ Serpil ÇAKIR, Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Yayınları, İSTANBUL, 1994.

³¹ Şefik KURNAZ; a.g.e. s: 39

³² Fehmi İŞCAN, a.g.e. s: 23

³³ Atrf KAHRAMAN ; a.g.e.

³⁴ Şehmuz GÜZEL, Tanzimat'tan Cumhuriyete Toplumal Değişim ve Kadın, Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi. Cilt: 3, s:858, 859

tammıştır. Nihayet kılık kıyafet sokağa çıkma gibi özellikle kentli kadınlar ve cariyelek kaldırılmış kadınlara sınırlı olsa eğitimden yararlanma olanağı için fermanlar sayesinde sınırlayıcı ve sıkı bir biçimde düzenlenen konularda görece bir hoş görü hakim olmaya başlamıştır.³⁵

IX. II. MEŞRUTİYET VE KENTLİ KADIN

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyetin ilanı ile kentli kadının yaşamında yeni bir dönem başlamıştır. Avrupalarda tahsil yapan yada gezi, görev ve staj gibi nedenlerle Paris, Sofya, Roma, Londra, Cenevre, Berlin vb. kentleri ziyaret etmiş olan özellikle asker ve sivil seçkinlerin kendi kadınlarına Avrupalı bir veçhe vermek için yapıp tuttuğunu biliyoruz.³⁶ 23 Temmuz 1908 de "Hürriyet" ilan edilince birçok konuda olduğu gibi kadın konusunda da Genç Türkler atılımlarda bulunmuşlardır. Din ile devlet işlerinin belli bir ölçüde ayrılmak istenmesi, Masonluğun da etkisiyle laikleşmiş eğilimler kadın konusunda liberalleşme rüzgarının daha hızlı estirmiştir. Prof. Tunaya'nın deyişiyle "kadın meselesi milli bir iktisat, ve kültür meselesi olarak ele alınmıştır. Kadın cemiyetleri kurulmuştur." Darülfünun Edebiyat Fakültesindeki umumi derslere kız talebelerin erkeklerle birlikte devamı ittihat cemiyetinin sosyal ve kültürel alandaki icrastından bir başkasıdır. Cemiyet daha sonraları Türk ocaklarında düzenlenen konferanslar aracılığıyla kadınları yetiştirme, onlara bir yandan kendi resmi ideolojilerini öğretmek, öte yandan toplumsal hayata daha geniş ölçüde katılmalarını sağlamak istemiştir.³⁷

"Batılılaşma" yanlısı yöneticilerin bu yaklaşımı ve politikası Abdülazizin 1863'teki Kız öğretmen okulu (Darülmuaallimat), Amerikalıların 1875'te kurdukları Amerikan Kız koleji mezunu ve "Avrupa görmüş şehir kadını"nm özelemleri ile birleşince "Hürriyet" 23 Temmuz 1908 ertesine ince peçe ile hatta peçesiz dolaşmak biçiminde yansımıştır.³⁸

Bu dönemde erkek ve bayanlar kendilerini İslamiyet'in tesirinden çıkıp batıya ömek olarak yaşantılarında bu farklı kültürü sentezlemeyi tercih ederken ülkenin içinde bulunduğu durumu bu şekilde telafi edeceklerini düşünüyorlardı.³⁹

Tutucu din adamları ile hocaları ve sokaktaki adamı küplere bindiren olaylar bu kadarla da kalmamış kadınlar faytonlarda çıplak kollarını ve bacaklarını teşhir ederek dolaşmaya ve her Müslüman'ı çileden çıkarabilecek bir olaya yani sokakta erkeğe hitap etmeye başlamışlardır. İstanbul, İzmir,

35 Şehmuz GÜZEL, a.g.e. s:860

36 Şehmuz GÜZEL, a.g.e., Cilt 4 s:867

37 Şehmuz GÜZEL, a.g.e., Cilt 4 s:867

38 Tezer TAŞKIRAN a.g.e., s:48

Selanik ve Beyrut gibi "Avrupalı" kentlerde "din elden gitmek"üzere dir. Hocalar peçesiz kadınların yüzüne tükürmeyi, yalnız yakaladıklarında hırpalamayı, faytonları taşlamayı bir din borcu gibi görmektir.³⁹

Bu örnekler İmparatorluğun en büyük örneklerinden bile görece "Batılışmanın İslamcı kesimlerce ne denli sert bir biçimde karşılandığını göstermektedir. Bu dönemde Batıyı örnek alan halkın bir kısmı yeniden kendi kültürüne dönüp ülkelerini savunurken bir kısmı da çeşitli bali ülkelerine kaçmış ülkelerini tek etmişlerdir.⁴⁰

Köylü kadın;

Bu dönemde köylü kadının sosyal yaşantıdaki daha farkıdır.

Köylü kadın ve göçebelerin kadın öteden beri çalışma yaşamın içindedir. Ayrıca onlara tarlada çalışmaları için gerekli fetva da verilmekteydi. Köylü kadını ev ve üretim işlerinin bir çoğunu yaptığını biliyoruz. Gıda, dokuma ve hayvancılık işlerinin tümünü, tarla işlerini bir çoğunu köylü kadın gerçekleştirmekte idi.⁴¹

19. yy'ın başında Çukurova'da pamukta, Ege'de ve Akdeniz de zeytinde, Karadeniz de fındıkta tarım işçisi olarak köylü kadın çok düşük ücretlerle çalıştırıldığı bilinmektedir. Hele süreç içinde yetişkin erkeklerin sürekli silah altında bulundurulması ve savaşlarda kadınların işlerini daha zorlaştırdığı açıktır.⁴²

Tanzimat döneminde ülke çeşitli yenilik ve reformlar gerçekleştirmiş, halkın yeniden sporla ilgilenmesi ve sporun yaygınlaşırma birleştirilecek bilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.⁴³

Osmanlı Devletinde aydın kadınların kültür hayatında yer alması 19.yy'ın sonlarına doğru daha da hızlandı. Bu dönemlerde şiir yazar resim yapan kadınların yanı sıra çevirmenlik gazetecilik gibi mesleklerde de çalışan ün yapan kadınlara rastlanıyordu. Kentli aydın kadınlar arasında öğretmen, memur, yazar, romancı, şair ve ressam sayısı zaman içinde çoğalmıştır.⁴⁴

X. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KADIN HAKLARI VE KADIN SOSYAL YAŞANTISINDAKİ YERİ

Cumhuriyet Öncesinde tamnan kimi özgürlüklerin tohumu bir önceki dönemden atılmıştır. Atatürk toplumun dayandığı ilkeleri köklü biçimde ele

³⁹ Şehmür GÜZEL, a.g.e., Cilt 4 s:268

⁴⁰ Tezer TAŞKIRAN, a.g.e., s:52

⁴¹ Şehmür GÜZEL, a.g.e., Cilt 4, S:268

⁴² Şehmür GÜZEL, a.g.e., Cilt 4, S:268

⁴³ Tezer TAŞKIRAN, a.g.e., s:57

⁴⁴ Şehmür GÜZEL a.g.e., Cilt 4, s: 269

almış toplumdaki sorunları derinlemesine biçimlenmiş, bu alanda pek çok yenilikler yapmıştır. Zorlu bir mücadeleden biraz yorgun, bir miktar yaralı ama gelecekte ümitli ve azimli bir toplumla çıkan Atatürk toplumundaki bu azim ve kararlılıkla dünya devletleri arasında yeniden yerini almayı, Türk Devletinin her alanda dünyanın en güçlü devletlerinden biri olarak görmeyi planlamış, bu alanda çeşitli çalışmalar ve yenilikler yapmıştır.⁴⁵

Her alanda yeniden başarılı güçlü bir toplum olma yönünde Atatürk önderliğinde çalışma ve çaba sarf eden Türk milleti planlı bir çalışma sistemiyle bu doğrultuda yapılan yeniliklerle yaşantıdaki yerleri ve hakları üzerinde çalışmalar yapmıştır.⁴⁶

Atatürk 1925'te Türk milletine seslenirken "Kabil midir ki bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerinin ihmal edelim de, kitlenin bütün ilerlemeye nail olabilsin? Mümkün müdür ki bir topluluğun yansı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yüksel bilirsin?" şeklinde konuşmalarında, söylev ve demeçlerinde toplumda eğitimin özellikle kadınların eğitiminde ve sosyal yaşantıda ihmal edilebilmesi gerektiğinin üzerinde durmuştur.⁴⁷

Atatürk döneminde yapılan kanunlar ve yönetmelikler sayesinde Türk kadınının sosyal yaşantıda yerini alması ve günümüz dünyasında yerini alması ve günümüz dünyasında erkekle beraber çalışıp kendini geliştirilmesi sağlanmıştır.

XI. 2000 TÜRKİYESİNDE KADIN VE SPOR

Günümüz Türkiye'sinde Türk kadını sosyal, ekonomik, sanat, kültür, spor ve diğer tüm alanlarda görevler almakta ve bu görevin başarı ile tamamlanmak için çalışma imkanı bula bilmektedir.

⁴⁵ Sıdika TEZEL, Atatürk ve Kadın Hakları s:13, Türk Ticaret Bankası Yayını, ANKARA, 1983.

⁴⁶ Mustafa Keten, Türkiye'de Spor, Polar Ofset, İSTANBUL 1993

⁴⁷ Tezer TAŞKIRAN, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadını Hakkında Başbakanlık Yayınları, İSTANBUL, 1973.

SONUÇ

İnsanoğlu yaradılış gereği sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla belirli bir gurup içinde yaşar, normal yaşantısını devam ettirirken içinde bulunduğu sosyal gurubun benimsediği ve koymuş olduğu birtakım kurallara uyum göstermek zorundadır. Aksi takdirde toplum tarafından kabul görünmez, dışlanır.

Fertlerin spora yönelme ve spor yapma nedenlerine baktığımızda da kişisel, psikolojik ve sosyal birtakım amaçların tatmininin hedeflendiğini görmekteyiz. Spor yapmada etken olan kişisel amaçların tatmini (erdin kendini aşma kapasitesini artırma yada öz güven ihtiyaçlarını giderirken psiko-sosyal boyutla ele alabileceğimiz beğenilme, toplum tarafından kabul görülme kıyaslanma, yada başarısını çevresindeki topluma ispat etme gibi birtakım sosyal amaçları onun toplumdan kopamayacağı kanıtlayan, giderildiği zaman ferdin psiko-sosyal boyutla doyuma ulaşabileceğini gösteren gereksinimleridir. Görüldüğü gibi spor yapmak kişilere sadece ferdi başarı getirmemekle kalmamakla, toplumda bir statü edinmede de önemli rol oynamaktadır.

İnsan oğlunun ilk çağlardan günümüze spor yapmasından da bu ihtiyaç ve amaçların ön planda yer aldığını görmekteyiz.

İnsanoğlu sosyal bir varlık olduğundan ve toplumdan uzak yaşamasının imkansız denecek boyutta zor olduğundan bahsetmiştik.

Dolayısıyla toplumca koyulmuş sosyal kurallara uymasının gerektirildiğini ifade etmiştik.

Toplumun içinde bulunduğu dönem ve yer itibarı ile etkilendiği dinler, ırklar, bunların akabilin de örf-adetler gelenek, görenek ve ananelerde fertlerin direk olarak etkilenmekte olanların analize olacağı alanlara da yön vermektedir.

Spor tarihi alanında yazılmış ve konulmuş doğrultusunda bize ışık tutacağına inanılmaz bazı eserleri incelediğimizde de gerçekte bulmuş olduğumuz sonuçlar, çalışmamızla aynı paraleldedir.

Kadın ve erkeklerin tarihte spor yapma imkanı bulabilmek açısından eşit şartları bulamadığını, erkeklerin spora olan ilgilerinin nedenleri arasında rakibine yada düşmanına karşı güç elde etmek istediği olduğunu buna rağmen bayanların yaradılış itibarıyla erkeklere nazaran daha narin ve korunmaya muhtaç olduklarını görmekteyiz.

Ayrıca bayanların güç gerektirmeyen vücut esnekliğine yönelik

sporları tercih ettikleri görülmektedir.

Tarihte de toplumların direk olarak fertleri etkileyen bir takım sosyal olaylar, savaşlar ve dinlerin etkisi ile bazı dönemlerde kadınlara sosyal yaşantı içinde fazla söz hakkı verilmemiştir. Bu dönemlerde erkeklerin sadece sportif faaliyetlerde bulunduğunu bayanların izleyici olarak dahi organizasyonlara katılmadıklarını görmekteyiz.

18. yy.'ın sonlarında teknolojinin gelişmesi toplumlar arası etkileşimin artması, çeşitli sosyal akımların milletleri etkilemesi gibi olaylar neticesinde bayanlara da erkeklerle birlikte çalışma, sportif faaliyetlere katılma hakkı verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu yıllarda Atatürk önderliğinde birtakım aydınların Türkiye Cumhuriyetinde bayanlara da erkeklerle birlikte her türlü konuda söz hakkı tanınmasına yönelik çalışmalar yaptığı, bu çalışmalar neticesinde günümüzde bayan erkek farkı gözetilmeksizin her ferdin islediği alanda çalışma imkanına sahip olduğunu görmekteyiz.

Bununla birlikte bayanların çeşitli imkanlara sahip oldukları halde erkeklere nazaran spora daha az yönlendiklerini görmekteyiz. Bunun nedenleri toplumsal örf ve adetler, din ve sosyal kültürün etkileri, toplumun yaşam standartları, bayanların aile içi mevkileri ve sorumlulukları ve kişisel tercihler şeklinde boyutlarda değerlendirilebilir.

Günümüz Türkiye'sinde sosyal ve hukuksal anlamda her türlü hakka sahip olan fertlerin yapması gereken sadece çalışmak ve ülkesini milletlerarası platformda en iyi şekilde temsil etmektir.

Bu amacı hem erkek hem de bayan sporcular gerçekleştirmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Ahmet, İslamiyet'te Kadın, Çev.H.A.Ediz, Yaprak Ofset Matbaacılık, Ankara 1985
- Alpman, Cemal, Eğitimin Bütünlüğü İçin Beden Eğitimi ve Sporun Çağlar Boyunca Gelişim, M.E. Basımevi, İstanbul 1972.
- Armaner, Necla, VII. Yüzyılda İslam Kadınının Sosyal Durumuna Mukayeseli Bir Bakış, Kadının Sosyal Hayatını Tedkik Kurumu Aylık Konferansları(1953-64) Ankara.
- Canan, İbrahim, Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1980.
- Çakır, Serpil, Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Yayınları, İstanbul 1994.

- Donuk, Abdülkadir**, Çeşitli Topluluklarda ve Türklerde Aile İ.Ü.E.F. Tarih Dergisi, C33.,S33., Mart 80, İstanbul 1982
- Güzel, Şehmuz**, Tanzimat'tan Cumhuriyete Toplumsal Değişim ve Kadın, Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye,Ans. Cilt 3, Cilt 4, S: 858, 859, 860, 867, 868 İletişim Yayınları İstanbul 1985
- İşcan, Fehmi**, Türklerde Spor, M.E. Basımevi, Yayın No:55, Ankara 1998
- Kafesoğlu,İbrahim**, Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1996
- Kahraman,Atif**, Osmanlı Devletinde Spor, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- Kazıcı, Ziya**, İslam Kültür ve Medeniyeti, Timaş Yayınları, Ankara 1995.
- Karaküçük, Suat**, Sporcuların Spor Yapma Amaçları ve Spora Yönlendirmelerinde Etken Olan Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Türkiye Sosyal Araştırma, Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.II. Ankara 1992.
- Keten, Mustafa**, Türkiye'de Spor, Polat Ofset, İstanbul 1993.
- Koç,Hürmüz**, Kadın ve Spor, G.Ü.B.E.S. Ana Bilim Dalı Yayınlanmasında Doktora Seminer Çalışması, Ankara 1998.
- Köprülü, Fuat**, Osmanlı Devletinin Kuruluşu, TTK. Yayınları, Ankara 1998
- Kuran-ı Kerim** - El Ental Suresi 60. Ayet, El Ankebut Suresi 69. Ayet, D.İ. Bask. Yayınları Ankara.
- Kurnaz, Şefika**, Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını, M.E. Basımevi, İstanbul 1992.
- Tayga, Yunus**, Türk Spor Tarihine Genel Bakış, G.S. G.M. Yayınları, Ankara 1990.
- Tezel, Sadi**, Atatürk ve Kadın Hakları, Türk Ticaret Bankası Yayınları, Ankara 1983.
- Tezer, Taşkın**, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları, Başbakanlık Yayınları, İstanbul 1973.
- Turan, Ahmet**, İslamiyet'te Spor ve Önemi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1985.
- Türküne, Mualla**, Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü, Ark Yayınevi, Ankara 1995.
- Üçok, Bahriye**, İslam Devletlerinde Türk Naibiler ve Kadın Hükümdarları, Ankara 1981.

Dpü Sosyal Birimler Dergisi Makale Yazma Yönergesi

1. Dergi için hazırlanan makaleler, bilgisayar ortamında Winword 6.0 ya da üst versiyonda yazılmış olması gerekir.
2. Makale metni, A4 kağıda, soldan 5 cm sağan 4,5 cm, üst ve alttan 5 cm olarak yazılmalıdır.Yazı çizim ya da grafiklerin vs. yazım alanı içinde olmalarına dikkat edilmelidir.
3. Makale metni kağıdın ön yüzüne, 12 punto ve Times New Roman yazı karakteri ile yazılmalıdır. Paragraf ve satır aralıkları tek olmalı şekilde bırakılmalıdır. (Nokta ve virgül sonrasında birer boşluk bırakınız!)
4. Makale ismi üstte ve ortada olacak şekilde, bold ve büyük karakterli harflerle yazılacak. Yazının isini, makale isminin sağ alt tarafına gelecek şekilde yazılmalıdır. Ayrıca, yazının unvanı ve kurumu dipnot edilmelidir.
5. Ana başlıklar ve alt başlıklar, makale metnindeki ikinci ve sonrasındaki satırlarla aynı hizada olacak şekilde başlamalı ve başlıkların metodolojik numaralandırılması 1., 1.1., 1.2,... şeklinde olmalıdır. Ana başlık (1,2) tamamı büyük harfle ve bold; diğer yüzey başlıklar ise, bold ve kelimelerin ilk harfleri büyük olacaktır.
6. Dipnotlarda uygulanacak metodoloji aşağıdaki gibi olmalıdır. Kitap için: İsim SOYAD, Eser İsmi, Yayın Organı No'su, Basım yeri, Basım Tarihi, sayfa no . Makale için: İsim SOYAD, "Makale İsmi", Dergi İsmi, Cilt, Sayı, (Yayın Ay ve Yılı), sayfa no.
7. Çizim yada grafiklerde başlıklar l'den başlayacak şekilde üst tarafta, dipnot ise altta yer alır.
8. Makale başlığının hemen altına, isimden sonra, 75 kelimeyi geçmeyecek şekilde makalenin özeti verilmelidir.
9. Makale 20 sayfayı geçmeyecek şekilde yazılacak ve 2 çıktı ile birlikte makale diskette olacak şekilde komisyon başkanlığına teslim edilmelidir.